

JUBILEUMI KÖTET

Úton a látványtár felé – gerinces állatok gyűjteménye

„...a kultúrpalota felépülésével Somogy állat- és növényvilágának gyűjtését is meg lehet kezdeni. A Balaton és a Dráva melléke, a megye belső kis tavai, mocsarai, ingóvnyai bőven fogják nyújtani a múzeumba való anyagot” – írta Gönczi Ferenc a múzeum fennállásának 25 éves évfordulóján. A múzeum első vezetőjének egykori álma csak később vált valósággá de a természettudományi anyagok gyűjtését már a két világháború között megkezdték. Néhány színes rajzzal illusztrált leírókarton tanúsága szerint az első gerinces állat preparátumok az 1933–1937 közötti időszakban kerültek a Somogy Megyei Múzeum gyűjteményébe. Található ezek között például siketfajd, fekete gólya, gyurgyalag, mókus.

A tárgy gyűjtési (főleltári) száma: 8409	A tárgy neve <i>Siketfajd harkas</i>	Származási vagy beszerzési helye <i>Kaposvár</i>	A beszerzés vagy beérkezés ideje <i>1933</i>
A beszerzés módja Szakleltári száma: 29	Ásatás. Hol s mikor?	Vétel. Kihől?	Ajándék. Kihől? <i>Úgyvöz László</i>
Értéke: P		Ára: P	
A tárgy leírása: <i>Siketfajd harkas.</i>		A tárgy rajza vagy fotója:	
Irodalom: <i>Takáts Gyula 60 em.</i>		Jegyzet: <i>Vagyis a farkas 80 em.</i>	
Elhelyezés:			

Leírókarton 1933-ból

A múzeum első természettudományi gyűjteménye a II. világháborúban sajnos teljesen megsemmisült, különösen értékes darbjait széthordták, az egykori szóbeszéd szerint „a gerinces állatok egy részét céltáblának használták a háború során”

Az első tudományos színvonalú gerinces állatgyűjtemény megalapítása Dr. Marián Miklós nevéhez fűződik. Előbb külső munkatársként dolgozott a múzeum számára, majd 1954-ben történt alkalmazásával kezdődött meg a gyűjtemény intenzív fejlesztése.

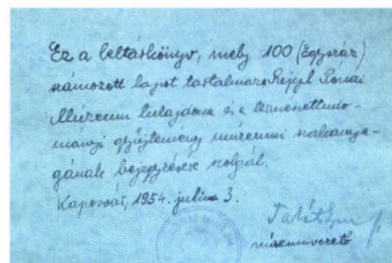
Az 1954-ben készült hitelesített leltárkönyv első bejegyzése: 54.1.1. Elaphe longissima longissima Kaposgyarmat, erdőszél. Gyűjtés, 1954. VI.12. Marián Miklós. Megjegyzés: Szegedi Móra Ferenc Múzeumba szállítva 1957. VIII.12.

A leltárkönyv adatai szerint 1954. június 12-e és 1956. szeptember 10-e között nagyrészt kétélteűk és hullők kerültek a gyűjteménybe. Ezek mellett kisebb, a korábbiakhoz mérten elenyésző számban halak, madarak és emlősök is szerepelnek a leltárkönyvben. A gyűjteményt 1957-ben átadták az Országos Természettudományi Múzeumnak, a szegedi Móra Ferenc Múzeumnak, és a kaposvári Táncsics Mihály Gimnáziumnak. Ezzel átmenetileg megszűnt a Rippl-Rónai Múzeum természettudományi gyűjteménye egészen 1980-ig, amikor is Juhász Magdolna botanikus alkalmazásával éledt újjá. Ő gyűjtötte be és preparálta ki a jelenleg őrzött gyűjtemény első példányait.

Tömösvár Tibor (1958-) zoológus 1985–1988 közötti időszakban volt a múzeum dolgozója, ornitológiával és természetvédelmi muzeológiával foglalkozott. Jelentős munkájának tekinthető a Somogy megyében elkezdett, majd országossá váló rétisas- és fekete gólya-védelmi program elindítása.

Madár- és emlősgyűjtemény

Bár napjainkban is helytállóan gondoljuk Gönczi Ferenc bevezetőben említett sorait Somogy természeti kincseinek gazdagságáról, de a 20. század végén az emberiségnek rá kellett ébredni arra, hogy a „természet erőinek legyőzése” önmaga megsemmisülésével jár. Ennek a szemléletnek az erősítését épp a természetet és gerinces állatokat a legjobban ismerő természettudományi gyűjteményekben dolgozó szakemberek képviselték.

Az első természettudományi szakleltárkönyv hitelesítése Takáts Gyula aláírásával 1954-ből

Száma	Név	Hely	Dátum	Leírás
54.1.1	Elaphe longissima longissima	Kaposgyarmat, erdőszél	1954. VI.12.	Elaphe longissima longissima Kaposgyarmat, erdőszél. Gyűjtés, 1954. VI.12. Marián Miklós.
54.1.2	Elaphe longissima longissima	Kaposgyarmat, erdőszél	1954. VI.12.	Elaphe longissima longissima Kaposgyarmat, erdőszél. Gyűjtés, 1954. VI.12. Marián Miklós.
54.1.3	Elaphe longissima longissima	Kaposgyarmat, erdőszél	1954. VI.12.	Elaphe longissima longissima Kaposgyarmat, erdőszél. Gyűjtés, 1954. VI.12. Marián Miklós.
54.1.4	Elaphe longissima longissima	Kaposgyarmat, erdőszél	1954. VI.12.	Elaphe longissima longissima Kaposgyarmat, erdőszél. Gyűjtés, 1954. VI.12. Marián Miklós.
54.1.5	Elaphe longissima longissima	Kaposgyarmat, erdőszél	1954. VI.12.	Elaphe longissima longissima Kaposgyarmat, erdőszél. Gyűjtés, 1954. VI.12. Marián Miklós.
54.1.6	Elaphe longissima longissima	Kaposgyarmat, erdőszél	1954. VI.12.	Elaphe longissima longissima Kaposgyarmat, erdőszél. Gyűjtés, 1954. VI.12. Marián Miklós.
54.1.7	Elaphe longissima longissima	Kaposgyarmat, erdőszél	1954. VI.12.	Elaphe longissima longissima Kaposgyarmat, erdőszél. Gyűjtés, 1954. VI.12. Marián Miklós.
54.1.8	Elaphe longissima longissima	Kaposgyarmat, erdőszél	1954. VI.12.	Elaphe longissima longissima Kaposgyarmat, erdőszél. Gyűjtés, 1954. VI.12. Marián Miklós.
54.1.9	Elaphe longissima longissima	Kaposgyarmat, erdőszél	1954. VI.12.	Elaphe longissima longissima Kaposgyarmat, erdőszél. Gyűjtés, 1954. VI.12. Marián Miklós.
54.1.10	Elaphe longissima longissima	Kaposgyarmat, erdőszél	1954. VI.12.	Elaphe longissima longissima Kaposgyarmat, erdőszél. Gyűjtés, 1954. VI.12. Marián Miklós.

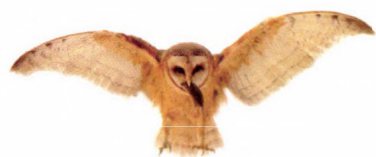
A leltárkönyv tanúsága szerint az 1950-es években a múzeum kétélteű- és hullőgyűjteménye országos jelentőségű volt

Az 1980-as évek elején ismét elindult a természettudományi gyűjtés, amelynek az egyik első darabja egy fogoly (Perdix perdix) volt

Tömösvár Tibor ornitológus

Gyöngybagoly (*Tyto alba*)

Székigólyák (*Himantopus himantopus*)

Vidra (*Lutra lutra*)

Daru (*Grus grus*)

Múzeumokban céltalanul soha nem gyűjtötték a gerinces állatokat. A múzeumok természettudományi osztályának feladata viszont, hogy folyamatosan gyűjtse az elpusztult állatokat, majd azokat munkatársaik preparálják vagy külső szakemberek segítségével preparáltatják. Így a gyűjteménybe került példányokat leggyakrabban gépkocsi ütötte el, esetleg áramütés (nagyfeszültségű vezeték) következtében pusztultak el. Sajnos sok madár törti halálra magát a nagyfelületű tükröződő ablakokon és esik áldozatul a gondatlan vagy szándékos mérgezésnek is. Ebből következik, hogy gerinces gyűjteményünk, bár többségében jól cédulázott, a leltérszemlélyi adatai szakszerűen nyilvántartottak, múzeumi szempontból elsősorban a természetvédelmi oktatás és ismeretterjesztés szolgálatában áll.

Bölcömbika (*Botaurus stellaris*)

Kis kárókatona (*Phalacrocorax pygmaeus*)

Uhu (*Bubo bubo*)

Vidra (*Lutra lutra*)
Részlet a Természeti örökségünk c. kiállításból

Természetvédelmi okok miatt nagyon fontos, hogy az így kézre került, még múzeumi preparátumoknak használható állatok bekerüljenek múzeumunk gerinces gyűjteményébe. Ezeket természettudományos ismeretterjesztő kiállításokon az élő természet szépségeit hűen visszatükröző diorámákban vagy egyéb módon mutatjuk be a látogatóknak. Természetesen a tudományos szempontok sem elhanyagolhatók. Természeti környezetünk napjainkban történő jelentős mértékű pusztítása miatt, sajnos a közeli jövőben jó néhány faj kihalhat. Ezek már csak preparátumok

JUBILEUMI KÖTET

Sipos György és Pütkösti Zsombor preparátorok munka közben

Erdei szalonka (*Scolopax rusticola*)

Uráli bagoly (*Strix uralensis*)
(Sipos György)

Nagykócsag (*Casmerodius albus*)
(Pütkösti Zsombor)

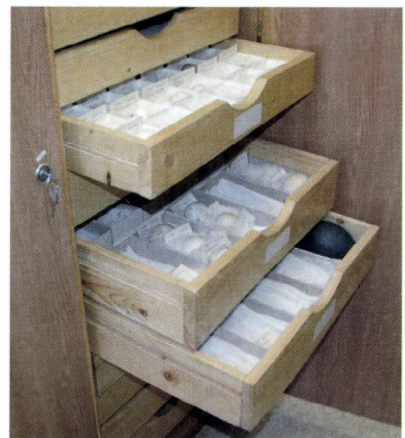
A koponyagyűjtemény részlete

Dankasirály (*Larus ridibundus*)
(Sipos György)

Aranyakál (*Canis aureus*)
(Pütkösti Zsombor)

A tojásgyűjtemény fiókos tárolószekrényben

Nyuszt (*Martes martes*)
(Sipos György)

A Salzburgi Nemzetközi Preparátorversenyen 2008-ban Pütkösti Zsombor különdíjas erdei szalonka (*Scolopax rusticola*) preparátuma

Leveli béka (*Hyla arborea*)

Zöld varangy (*Bufo viridis*)

Foltos szalamandra
(*Salamandra salamandra*)

Békák a gyűjteményben

formájában lesznek majd láthatók. Azonban a technika fejlődésével egyre közelebb kerülünk ahhoz, hogy a preparátumok formájában őrzött genetikai anyagból ismételten feltámaszthatunk egy-egy kihalt fajt.

Gyűjteményünkben megtalálható Nagy Lóránt 1960–1970-es években gyűjtött és a múzeumnak ajándékozott ragadozó kisemlős koponya- és bőrgyűjteménye és Zörényi Miklóstól vásárolt tojás- és koponyagyűjtemény, ezek természetesen azóta is bővültek. Preparátori munkája során Nagy Lóránt is több madár- és emlőspreparátumot készített, bár a kétélűek és hüllők preparátumainak speciális ismerterjesztési célú bemutatására szakosodott.

A madár- és emlőspreparátumok készítői közül ki kell emelni két kiváló szakembert, Sipos Györgyöt és Pünkösti Zsombort, akik preparátor vállalkozóként művészi kivitelezett munkájukkal járultak hozzá madár- és emlősgyűjteményünk színvonalához.

Halak, kétélűek és hüllők gyűjteménye

A múzeum hazai fajokból álló hal-, kétélű- és hüllőgyűjteményét Nagy Lóránt alapozta meg az 1994-ben megnyitott „Természeti örökségünk” című kiállítás előkészítési időszakában. Ez a kollekciónak nem a szó szerinti értelemben vett tudományos célú preparált vagy alkoholos gyűjtemény, hanem elsősorban kiállítási és szemléltető oktatási feladatra mintázott és élethűen megfestett modellekből áll.

Néhány nagyobb európai múzeumban és az USA-ban alkalmazott, de Magyarországon még kevésbé használt módszert dolgozott át a hazánkban is beszerezhető anyagokra. Ezzel a technológiával a preparált, vagy az elpusztult állatokról vett minta alapján egy speciális öntéstechnikával egy negatívból több modell is készíthető. Így természettudományi kiállításokhoz vagy természetvédelmi és iskolai szemléltető célokra környezeti hatásoknak (pára, hőmérsékletváltozás stb.) sokkal ellenállóbb másolatokat készíthetünk. Ezek a élethű modellek tartósabbak és kiválóan helyettesítik az eredeti preparátumokat.

Zöld gyík hím (*Lacerta viridis*)

Fürge gyík hím (*Lacerta agilis*)

Vízisikló (*Natrix natrix*)

(Rézsikló *Coronella austriaca*)

Mielőtt a diorámákba kerülnének

Kecskebékák diorámában

JUBILEUMI KÖTET

Amur (*Ctenopharyngodon idella*)

Ezüstkárász (*Carassius auratus*)

Sebes pisztráng (*Salmo trutta*)

Lápi póc (*Umbra krameri*)

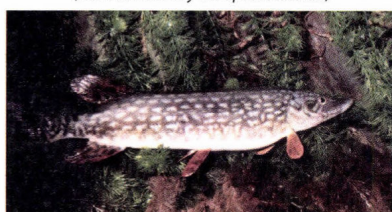
Vörösszárnú keszeg
(*Scardinius erythrophthalmus*)

(Réti csík *Misgurnus fossilis*)

Pisztrángsügér (*Micropterus salmoides*)

Csuka a diorámában

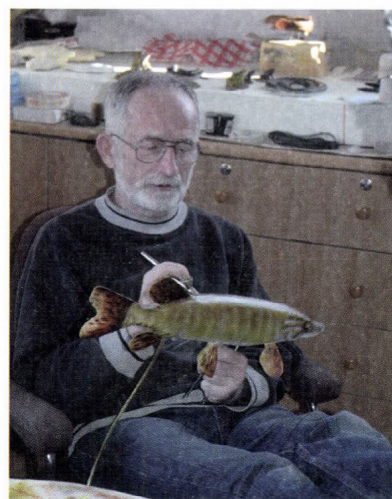
Sügér (*Perca fluviatilis*)

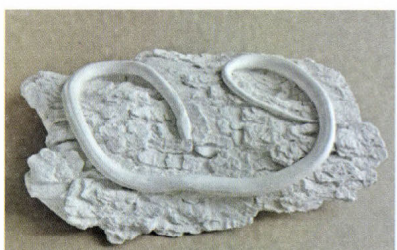
Hal-dioráma

Ezüstkárászok „beépítés előtt”

Nagy Lóránt modellkészítés, modellfestés
közben

A mintakészítés, modellöntés és modellfestés munkafázisai

100 ÉVES A MÚZEUM

Nagy Lóránt (1949 –)

Iskolái befejezésével felsőfokú vadgazda végzettséggel hivatásos vadászként, fővadászként dolgozott Veszprém és Somogy megyében.

Egyik alapítója és ma is tagja a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesületnek és a Somogy Természetvédelmi Szervezetnek, a szervezet Felügyelő Bizottságának elnöke, a Természet Szolgálatában Alapítvány kuratóriumának tagja.

Gyakorlati természetvédelemmel, madarakkal és emlősökkel foglalkozik.

Az 1960-as évek közepétől a Bakonyban a ragadozó madár populáció felmérésében vett részt, 1971–1974 között a Veszprémi Vadaspark dolgozójaként Magyarországon elsőként sikeresen szaporította fogságban a vörösvercsét, a kuvikot és az uhut.

A Somogy Megyei Múzeumok Igazgatóságának kaposvári Rippl-Rónai Múzeumában 1986 óta dolgozik a Természettudományi Osztály gerinces állatokkal foglalkozó preparátoraként.

Nagy Lóránt munkái madarak, kisemlősök, halak, hüllők, kétélűek és egyéb kiállítási anyag preparálása, a gerinces gyűjtemény kezelése, leltározása, nyilvántartása, természettudományi kiállítások tervezése, készítése, ismeretterjesztő oktatások, előadások tartása. Mivel gerinces állatokkal foglalkozó zoológus jelenleg nincs a múzeumban, ezen a szakterületen segédmuzeológusi feladatokat is ellát. Rendszeresen vesz részt zoológiai kutatóexpedíciók munkájában. Napjainkban legfontosabb feladata a gerinces állatokból álló látványraktár anyagának kialakítása, amelyet az általános és középiskolai oktatás, valamint a Kaposvári Egyetemen elindult természetvédelmi képzés céljaira szeretnénk hatékonyan felhasználni.

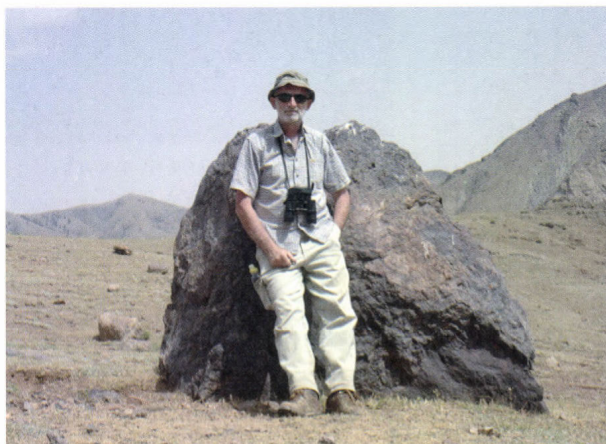
Nagy Lóránt

A látványraktár kialakítását a múzeum 100 éves évfordulóján kezdtük el

Így készül egy halmodell, látogatás a preparátor műhelyben

Nagy Lóránt zoológiai expedíción a Magas-Atlaszban (Marokkó, 2008)

Barcelonai Zoológiai Múzeum (Szeőke Kálmán, Ábrahám Levente, Nagy Lóránt)